

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди
Кафедра здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології

***Інклюзивне навчання і педагогічний супровід розвитку
дітей з особливими освітніми потребами***

*Методичні рекомендації для самостійної роботи здобувачів освіти
першого (бакалаврського) рівня
спеціальності 012 Дошкільна освіта*

Харків – 2023

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди
Кафедра здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології

«До друку та в світ дозволяю»

проректор з наукової, інноваційної
і міжнародної діяльності
професор С. В. Бережна

Науменко Н.В., Бойчук Ю.Д., Галій А.І.

***Інклюзивне навчання і педагогічний супровід розвитку
дітей з особливими освітніми потребами***

*Методичні рекомендації для самостійної роботи здобувачів освіти
першого (бакалаврського) рівня
спеціальності 012 Дошкільна освіта*

Затверджено редакційно-видавничою
радою Харківського національного
педагогічного університету
імені Г. С. Сковороди
протокол № 9 від 20 вересня 2023 року

Харків – 2023

УДК: 373.2.04:316.61](072)

Укладачі: Науменко Н.В., Бойчук Ю.Д., Галій А.І.

Рецензенти:

Пахомова Н. – доктор педагогічних наук, професор, зав. кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка

Івахненко Н. – методист дошкільної освіти центру освітніх технологій Управління освіти Київського району Харківської міської ради

Затверджено редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди
Протокол № 9 від 20 вересня 2023 року

Інклюзивне навчання і педагогічний супровід розвитку дітей з особливими освітніми потребами. Методичні рекомендації для самостійної роботи здобувачів освіти першого (бакалаврського) рівня спеціальності 012 «Дошкільна освіта» / укл. Н. Науменко, Ю. Бойчук, А. Галій. Харків : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2023. – 42 с.

У методичних рекомендаціях представлені завдання для самостійної роботи здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за темами курсу «Інклюзивне навчання і педагогічний супровід розвитку дітей з особливими освітніми потребами».

Методичні рекомендації розроблено для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня спеціальності 012 «Дошкільна освіта» та викладачів, які викладають курс.

Видано за рахунок укладачів

©Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди
© Н.В. Науменко, Ю.Д. Бойчук, А.І. Галій

ЗМІСТ

Вступ.....	4
1 Зміст програми.....	7
2 Самостійна робота здобувачів освіти.....	9
3 Матеріали до практичних занять.....	12
Список рекомендованої літератури.....	39

ВСТУП

Дисципліна *«Інклюзивне навчання і психолого-педагогічний супровід розвитку дітей з особливими освітніми потребами»* призначена для систематизації отриманих в ході загальних курсів знань про сутність та особливості організації інклюзивного освітнього середовища у загальноосвітніх закладах на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права здобувати її за місцем проживання, що передбачає навчання дитини з особливими освітніми потребами в умовах закладу загальної середньої освіти.

Метою вивчення навчальної дисципліни *«Інклюзивне навчання і психолого-педагогічний супровід розвитку дітей з особливими освітніми потребами»* є оволодіння майбутніми педагогами компетентностями щодо концептуальних завдань інклюзивної освіти, системи державно-громадського управління інклюзивною освітою, особливостей психофізичного розвитку дитини з особливими освітніми потребами, основних принципів і технологій організації освітнього процесу в умовах інклюзивної освіти.

Основними завданнями вивчення дисципліни *«Інклюзивне навчання і психолого-педагогічний супровід розвитку дітей з особливими освітніми потребами»* є засвоєння студентами змісту основних принципів і цінностей інклюзивної освіти; засвоєння основних принципів та технологій організації освітнього процесу в умовах інклюзивної освіти; оволодіння основними методами інклюзивного навчання у закладах освіти; оволодіння технологіями оцінювання результатів інклюзивного навчання учнів з особливими освітніми потребами; подальший розвиток професійних знань та умінь щодо роботи з дітьми з ООП.

У результаті вивчення навчальної дисципліни відповідно до освітньої програми формуються програмні компетентності:

Спеціальні (фахові)

СК-2. Здатність до розвитку в дітей раннього і дошкільного віку базових якостей особистості (довільність, самостійність, креативність, ініціативність, свобода поведінки, самосвідомість, самооцінка, самоповага).

СК-5. Здатність до розвитку в дітей раннього і дошкільного віку мовлення як засобу спілкування і взаємодії з однолітками і дорослими.

СК-6. Здатність до виховання в дітей раннього і дошкільного віку навичок свідомого дотримання суспільно визнаних морально- етичних норм і правил поведінки.

СК-9. Здатність до розвитку перцептивних, мнемічних процесів, різних форм мислення та свідомості в дітей раннього і дошкільного віку.

СК-10. Вміння складати Індивідуальну програму розвитку та необхідні для навчання дітей з особливими освітніми потребами документи, бути знайомими з універсальним дизайном в освіті та розумним пристосуванням.

СК-12. Здатність до фізичного розвитку дітей раннього і дошкільного віку, корекції і зміцнення їхнього здоров'я засобами фізичних вправ і рухової активності.

СК-15. Здатність до індивідуального і диференційованого розвитку дітей раннього і дошкільного віку з особливими освітніми потребами відповідно до їхніх можливостей.

СК-16. Здатність до виховання в дітей раннього і дошкільного віку толерантного ставлення та поваги до інших, попередження та протидії булінгу.

У результаті опанування змісту навчальної дисципліни здобувачі мають досягнути таких програмових результатів навчання:

ПРН-1. Розуміти і визначати педагогічні умови, закономірності, принципи, мету, завдання, зміст, організаційні форми, методи і засоби, що використовуються в роботі з дітьми від народження до навчання у школі; знаходити типові ознаки і специфіку освітнього процесу і розвитку дітей раннього і дошкільного віку.

ПРН-2. Розуміти, описувати й аналізувати процеси розвитку, навчання та виховання дітей раннього і дошкільного віку з використанням базових психологічних і педагогічних понять та категорій.

ПРН-3. Розуміти природу і знати вікові особливості дітей з різними рівнями розвитку, особливості розвитку обдарованих дітей, індивідуальні відмінності дітей з особливими освітніми потребами.

ПРН-6. Встановлювати зв'язок між педагогічними впливами та досягнутими дітьми результатами.

ПРН-7. Планувати освітній процес в закладах дошкільної освіти з урахуванням вікових та індивідуальних можливостей дітей раннього і дошкільного віку, дітей з особливими освітніми потребами та складати прогнози щодо його ефективності.

ПРН-8. Вміти складати індивідуальні програми розвитку для дітей з особливими освітніми

потребами та необхідні для навчання документи; бути знайомим з універсальним дизайном в освіті та розумним пристосуванням.

ПРН-9. Розуміти історію та закономірності розвитку дошкільної освіти. Аналізувати педагогічні системи минулого та творчо трансформувати їх потенціал у сучасний навчально-виховний простір закладу дошкільної освіти.

ПРН-10. Бути знайомим з програмою раннього втручання, розуміти можливості опори на нього в подальшій роботі з дітьми з особливими освітніми потребами.

ПРН-12. Будувати цілісний освітній процес з урахуванням основних закономірностей його

перебігу. Оцінювати власну діяльність як суб'єкта педагогічної праці.

ПРН-13. Здійснювати управління якістю освітнього процесу, керуючись психолого- педагогічними принципами його організації в системі дошкільної освіти та взаємодії з сім'єю.

ПРН-14. Мати навички збереження та зміцнення психофізичного і соціального здоров'я дітей.

ПРН-15. Визначати завдання і зміст різних видів діяльності дітей раннього і дошкільного віку на основі програм дошкільної освіти та знань про культурно-історичний досвід українського народу, загальнолюдські культурні та етико-естетичні цінності.

ПРН-17. Здійснювати суб'єкт-суб'єктну взаємодію і розвивальне міжособистісне педагогічне

спілкування з дітьми дошкільного віку та особистісно- і соціально зорієнтоване спілкування з батьками.

ПРН-18. Володіти технологіями організації розвивального предметно-ігрового, природно- екологічного, пізнавального, мовленнєвого середовища в різних групах раннього і дошкільного віку.

ПРН-20. Враховувати рівні розвитку дітей при виборі методик і технологій навчання і виховання, при визначенні зони актуального розвитку дітей та створенні зони найближчого розвитку.

ПРН-21. Розробляти індивідуальні програми соціалізації й адаптації дітей раннього і дошкільного віку.

ПРН-22. Дотримуватись умов безпеки життєдіяльності дітей раннього і дошкільного віку.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 180 годин, 6 кредитів ECTS.

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Інклюзивна освіта як сфера відповідальності держави та громадянського суспільства

Тема 1. Інклюзивна освіта: суть, завдання та принципи. Національне законодавство у сфері інклюзивної освіти

Суть і зміст поняття „інклюзивна освіта”. Поняття „особливі освітні потреби”. Особа з ООП як суб’єкт інклюзивної освіти. Аналіз змісту понять „виключення”, „сегрегація”, „інтеграція”. Завдання та принципи інклюзивної освіти. Класифікація психофізичних порушень розвитку. Категорії дітей з ООП. Концепції інклюзивної освіти у документах ЮНЕСКО, Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ), Світового банку, а також Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР). Переваги інклюзивного навчання для дітей з ООП, їхніх батьків, учителів та суспільства. Категорії осіб з ООП відповідно до класифікації ЮНЕСКО. Міждисциплінарність досліджень у сфері інклюзивної освіти.

Тема 2. Зарубіжний досвід інклюзивної освіти

Впровадження інклюзивної освіти в США та Канаді: передумови, нормативно-правове забезпечення, мережа закладів. Досвід упровадження інклюзивної освіти в Італії. Досвід Республіки Австрії. Інклюзивна освіта в Королівстві Бельгії. Досвід упровадження інклюзивної освіти у Королівстві Нідерланди. Навчання дітей з ООП у Швеції. Досвід Федеративної Республіки Німеччини. Нормативно-правове забезпечення інклюзивної освіти у Королівстві Норвегії. Досвід упровадження інклюзивної освіти у Фінляндії. Інклюзивна освіта в Ізраїлі. Законодавство України щодо забезпечення права дітей з ООП на інклюзивну освіту. Укази Президента України у сфері інклюзивної освіти. Основні положення Постанов Кабінету Міністрів України, що регламентують надання державної підтримки особам з ООП. Накази Міністерства освіти і науки України щодо організації інклюзивного навчання.

Тема 3. Інклюзивне освітнє середовище та універсальний дизайн

Універсальний дизайн у сфері освіти. Принципи універсального дизайну. Особливості застосування універсального дизайну в інклюзивному освітньому середовищі. Архітектурна доступність, розумне пристосування. Облаштування просторово-фізичного інклюзивного освітнього середовища для дітей з ООП. Медіатека та ресурсна кімната.

Тема 4. Команда психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами

Основні завдання та функції команди психолого-педагогічного супроводу. Склад команди психолого-педагогічного супроводу. Організація роботи команди психолого-педагогічного супроводу. Асистент учителя як учасник освітнього процесу; асистент дитини як відповідальний за соціальний супровід дитини; батьки як активні учасники освітнього процесу

дитини з ООП. Взаємодія учасників команди психолого-педагогічного супроводу.

Змістовий модуль 2. Дитина з особливими освітніми потребами як суб'єкт інклюзивної освіти

Тема 5. Діти з особливими освітніми потребами: особливості психофізичного розвитку

Діти з особливими освітніми потребами: особливості психофізичного розвитку. Різні підходи до класифікації дітей з ООП. Особливості роботи з різними нозологіями дітей: із порушеннями зору; слуху; опорно-рухового апарату; мовлення; поведінки; інтелектуальними розладами; ЗПР; РАС; комплексними розладами

Тема 6. Соціалізація дитини з ООП: індивідуальний підхід та етапи соціалізації

Суть соціалізації дитини з ООП. Основні принципи соціалізації дитини з ООП. Проектування етапів соціалізації дитини з ООП. Роль сім'ї у соціалізації дитини з ООП. Психолого-педагогічні умови соціалізації дитини з ООП у закладі освіти. Соціально-економічні умови успішної соціалізації дитини в суспільстві.

Тема 7. Індивідуальна програма розвитку дитини з ООП

Індивідуальна програма розвитку дитини з ООП. Технологія розробки ІПР. Етапи виконання ІПР.

Тема 8. Додаткові освітні послуги в інклюзивному освітньому середовищі

Суть поняття „додаткові освітні послуги”. Види додаткових освітніх послуг. Психолого-педагогічні, корекційно-розвиткові послуги для дітей з ООП. Особливості проведення корекційно-розвиткового заняття.

Тема 9. Технології навчання в інклюзивному освітньому середовищі

Порівняння традиційного та інклюзивного навчання. Особливості організації навчання дітей залежно від їхнього типу інтелекту (візуально-просторовий, кінестетичний, музичний, міжособистісний (інтерперсональний), внутрішньо особистісний (інтраперсональний), логіко-математичний, вербально-лінгвістичний, натуралістичний (природничий), екзистенційний). Корекційні методики, які використовуються в роботі з дітьми з ООП (оздоровчі, логопедичні технології, технології розвитку психічних процесів, корекції та оптимізації навчальної діяльності, корекції поведінкових порушень, оптимізації навичок спілкування, оптимізації рухової діяльності, ігрові корекційні методики).

Тема 10. Технологія оцінювання результатів інклюзивного навчання

Суть поняття „педагогічне оцінювання”. Класифікація методів педагогічного оцінювання. Основні завдання і функції оцінювання навчання учнів з ООП. Психолого-педагогічні аспекти оцінювання учнів з ООП. Методи формувального оцінювання та процедури їх використання. Підсумкове оцінювання результатів навчання учнів з ООП. Портфоліо учня як інструмент оцінювання

САМОСТІЙНА РОБОТА ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Самостійна робота охоплює зміст навчальної дисципліни та передбачає:

1. Самопідготовку до практичних занять;
2. Роботу з першоджерелами, нормативними та законодавчими документами;
3. Самостійне опанування навчальним матеріалом з дисципліни;
4. Підготовку творчих робіт, рефератів, доповідей.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Науковці зауважують, що самостійна робота здобувачів освіти є одним з основних засобів оволодіння навчальним матеріалом й планується, виконується згідно завдань викладача і під його керівництвом, але без його безпосередньої участі. Аналіз наукової літератури дозволяє окреслити такі основні функції самостійної роботи здобувачів освіти: розвиваюча та самоосвітня, інформаційно-навчальна, дослідницька.

Виконання здобувачем вищої освіти позаадиторної самостійної роботи з навчальної дисципліни «Інклюзивне навчання і психолого-педагогічний супровід розвитку дітей з особливими освітніми потребами» передбачає роботу з реконструктивно-варіативними, частково-пошуковими, творчо-дослідницькими завданнями.

Зауважимо, що до реконструктивно-варіативних завдань відносяться: повторення лекційного матеріалу, доробка і оформлення лекційних записів, робота з книгою (навчальною літературою); підготовка до практичних занять, до контролю засвоєння змістових модулів, до підсумкового модульного контролю; конспектування питань, які слід вивчити самостійно.

Слід мати на увазі, що самостійна робота з книгою сприяє:

- ясному і чіткому усвідомленню здобувачем освіти основних понять і суджень, основних умовиводів, що містяться в прочитаній книзі, умінню розібратися в доказах, що підтверджують цінність тих чи інших положень автора;
- достатньому розумінню здобувачем освіти доречності й доцільності наведених у навчальній літературі прикладів та ілюстрацій, що пояснюють доказовість і висновки автора, а ще краще, якщо він зуміє за асоціацією знайти до цих висновків додаткові приклад і пояснення з свого власного досвіду;
- вмінню відділити від основних тверджень і доказів ті додаткові дані, що не відіграють важливої ролі й мають другорядне значення;
- здатності здобувача освіти критично розбиратися у змісті навчальної літератури, визначати свою ставлення до неї в цілому, давати її загальну оцінку й характеристику, будувати правильні висновки.

Самостійно працюючи над навчальною літературою, здобувач освіти вчиться аналізувати явища і процеси, правильно встановлювати зв'язки і взаємовідношення між ними, підходити до питання з різних боків, доходити до пізнання істотних ознак, до глибокого розкриття суті явищ і подій, до самостійного засвоєння найважливіших положень науки.

Конспектування питань, які слід вивчити самостійно передбачає підготовку конспекту, що є складним записом змісту вихідного тексту, що включає в себе запозичення (цитати) найбільш примітних місць у поєднанні з планом джерела, а також стислий аналіз записаного матеріалу та висновки по ньому. Обсяг конспекту у середньому може складати 3-4 сторінки друкованого тексту.

Евристичний (частково-пошуковий) різновид організації самостійної роботи здобувачів освіти передбачає використання проєктної діяльності, вирішення конкретних ситуацій, кросвордів та ситуаційних завдань; участь у дидактичних іграх; складання та вирішення різнорівневих тестів; роботу з опорними конспектами лекцій; розробку розумових карток, підготовку анотацій, рецензій й дайджестів тощо.

Готуючи анотацію (коротку узагальнювальну характеристику навчальної літератури, статті, рукопису) здобувачу освіти необхідно уважно перечитати навчальну літературу, з'ясувати, кому вона адресована, з якою метою її можна використати. Працю потрібно оцінити з погляду її науковості, логічної послідовності, актуальності питань чи проблем.

Під час підготовки рецензії (критичної оцінки праці, відгуку про неї) здобувачам освіти необхідно висловити міркування про прочитане загалом і його найважливіші деталі, застосовуючи науково обґрунтовані доведення, факти, пояснення. Рецензії здебільшого мають характер висновків, узагальнень, оцінки прочитаного. Можна давати оцінку навчальній літературі чи статті загалом або окремих її розділам, частинам, роблячи наприкінці узагальнення.

Під час підготовки дайджесту (короткого, стислого викладу питання чи проблеми з різних джерел, тобто короткого огляду якогось питання теми на 2-3 сторінки), важливо використовувати думки, судження, оцінки різних авторів із різних джерел. Це можуть бути статті з журналів, тижневиків. У дайджесті слід зазначити авторів статті, назву журналу, навести анотацію, зробити висновок щодо практичної значущості.

Творчо-дослідницький підхід до організації самостійної роботи здобувачів освіти в основному, реалізується завдяки науково-дослідницькій роботі (НДР) здобувачів освіти, що вважається важливим засобом підвищення якості формування особистості майбутніх фахівців, тому що вона:

- важливе джерело поповнення наукових закладів науковими співробітниками;
- формує навички наукового мислення, сприяє оволодінню методами набуття знань з фундаментальних й спеціальних дисциплін;

- фактор всебічного розвитку творчих та інтелектуальних якостей студентства, виховання соціально активної особистості;
- шлях поглиблення знань здобувачів освіти, розширенню їхнього світогляду, підвищення пізнавальної активності в навчальній діяльності;
- допомагає здобувачам освіти розумно, раціонально використовувати час, навчає зібраності, цілеспрямованості, відповідальності;
- розвиває мислення, формує вміння логічної аргументації, сприяє оволодінню методами пізнання;
- надає можливість оволодіти навичками самостійної пізнавальної діяльності.

Здобувачам освіти важливо ознайомитися з психофізіологічними основами розумової праці, технікою її наукової організації. Кожний здобувач освіти повинен вміти раціонально організовувати свою навчальну діяльність, працюючи над виконанням самостійної роботи. Важливим є вміння скласти план своєї роботи, чітко визначити її послідовність. Необхідно, щоб план самостійного навчання був реальним і його виконання призводило до плідних наслідків у навчальному процесі.

Рекомендується виконувати самостійну роботу здобувачів освіти в означеній послідовності відповідно до наступних етапів:

1. Оформлення завдання на виконання самостійної роботи.
2. Підбір, вивчення та конспектування опублікованих та інших інформаційних матеріалів з питань самостійної роботи.
3. Підготовка (написання та ілюстрування) проєкту звіту з самостійної роботи.
4. Представлення керівникові проєкту звіту з самостійної роботи і остаточне узгодження з керівником всіх необхідних питань по формі і змісту цього звіту.
5. Оформлення остаточного (узгодженого з керівником) варіанту звіту з самостійної роботи.
6. Представлення керівникові кінцевого варіанту звіту з самостійної роботи.

Слід зауважити, що навчальній і науково-дослідній роботі здобувачів освіти з проблем дисципліни «Інклюзивне навчання і психолого-педагогічний супровід розвитку дітей з особливими освітніми потребами» притаманні значні можливості для формування творчої особистості майбутнього фахівця. Ті здобувачі освіти, які постійно беруть участь у різних формах науково-дослідної роботи у процесі здійснення самостійної роботи з навчальної дисципліни, отримують більш ґрунтовну підготовку для продовження наукових досліджень (написання курсової роботи, продовження навчання в магістратурі тощо).

МАТЕРІАЛИ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

ТЕМА 1. Інклюзивна освіта: суть, завдання та принципи. Національне законодавство у сфері інклюзивної освіти

Ціль: ознайомитися із сутністю та змістом поняття «інклюзивна освіта», знати основні категорії інклюзивного навчання: особливі освітні потреби, діти з ООП, виключення, сегрегація, інтеграція; вміти визначати завдання та принципи інклюзивної освіти; характеризувати категорії дітей з ООП; розвивати критичне мислення, комунікативні навички.

Підготуватися до обговорення питань:

1. Сутність та зміст поняття «інклюзивна освіта»
2. Визначити відмінності між поняттями «виключення», «сегрегація», «інтеграція» та «інклюзивна освіта»?
3. Охарактеризуйте медичну і соціальну модель порушень
4. Визначити та охарактеризувати завдання і принципи інклюзивної освіти
5. Назвіть основні міжнародні документи ООН, що закріплюють право дітей з ООП на освіту.
6. У чому полягає інноваційність Саламанської декларації як міжнародного документа щодо розвитку інклюзивної освіти?
7. Які системоутворюючі фактори лежать в основі інклюзивної освіти? Розкрийте їх сутність.

*Виконати індивідуально-творчі завдання:
(письмово)*

1. Створити глосарій термінів основних понять теми: інклюзивна освіта, інклюзивне навчання, особливі освітні потреби, діти з особливими освітніми потребами, виключення, сегрегація, інтеграція, інклюзія.
2. Визначити та дати власну оцінку відмінностям традиційного освітнього процесу та інклюзивного освітнього процесу, підкріплюючи думку прикладами з життя.
3. Поясніть та наведіть приклади ситуації виключення, сегрегації, інтеграції та інклюзії у навчанні дітей з особливими освітніми потребами.
4. Проаналізуйте переваги інклюзивної освіти для різних учасників освітнього процесу.

Додаткові інформаційні джерела:

1. Концепція розвитку інклюзивної освіти: Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 01.10.2010 №912 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/npa/prozatverdzhennya-kontseptsii-rozvitku-inklyuzivnogo-navchannya> (дата звернення: 14.09.2018)

2. Освіта дітей з особливими потребами: від інституалізації до інклюзії. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / Нац. акад. пед. наук України; [Редкол.: В.Г. Кремень (голова), В.І. Луговий (заст. голови), А.М. Гуржій (заст. голови), О.Я. Савченко (заст. голови)] / За заг. ред. В.Г. Кременя. – Київ : Педагогічна думка, 2016. – С. 68–77.
3. Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання в загальноосвітніх навчальних закладах: Постанова Кабінету Міністрів України від 15.08.2011 №872 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/872-2011-%D0%BF> (дата звернення: 14.09.2018)
4. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 №2145-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 14.09.2018)
5. Кремень В.Г. Філософія людиноцентризму в стратегіях освітнього простору / В.Г. Кремень. – Київ : Педагогічна думка, 2009. – 520 с.
6. Мартинчук О.В. Інклюзивна освіта: освітологічний контекст / О.В. Мартинчук // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. Педагогічні науки. – 2016. – Вип. 3 (54). – С. 146–150
7. Основи інклюзивної освіти : навч.-метод. посіб. / За заг. ред. док. пед. наук, проф. Колупаєвої А.А. – Київ, 2011. – 235 с.

ТЕМА 2. Зарубіжний досвід інклюзивної освіти

Ціль: ознайомитися із впровадженням інклюзивної освіти в країнах Європи та світу; знати законодавство України щодо забезпечення права дітей з ООП на інклюзивну освіту; вміти аналізувати основні нормативні документи у сфері інклюзивної освіти в Україні, що регламентують надання державної підтримки особам з ООП.

Підготуватися до обговорення питань:

1. Проаналізуйте декларації міжнародних форумів у сфері інклюзивної освіти існують?
2. Проаналізуйте законодавство України щодо забезпечення права осіб з ООП на інклюзивну освіту ви знаєте?
3. Визначити статті Закону України «Про освіту» регламентують право на інклюзивне навчання осіб з особливими освітніми потребами?
4. Назвіть основні положення постанов Кабінету Міністрів України, що регламентують надання державної підтримки особам з ООП.
5. Які існують накази Міністерства освіти і науки України щодо організації інклюзивного навчання у закладах освіти?

*Виконати індивідуально-творчі завдання:
(письмово)*

1. Здійснити порівняльну характеристику міжнародного і національного законодавства.
2. Окреслити перспективні напрями розвитку інклюзивної освіти в Україні, враховуючи зарубіжний досвід США (Закон «IDEA») і країн Європейського Союзу.
3. Підготувати доповідь з презентацією на тему: "Розвиток інклюзивної освіти в країнах Європи та світу".

*Для виконання завдання необхідно обрати будь-яку країну (Фінляндія, Норвегія, Німеччина, Швеція, Нідерланди, Бельгія, Австрія, Італія, США) та ґрунтовно і докладно описати досвід організаційно-педагогічного впровадження інклюзивного навчання в цій країні.
Завдання виконується індивідуально!*

Додаткові інформаційні джерела:

1. Деякі питання створення ресурсних центрів підтримки інклюзивної освіти та інклюзивно-ресурсних центрів : Постанова Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 №617 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/617-2018-%D0%BF> (дата звернення: 14.09.2018).
2. Комітет з прав осіб з особливими освітніми потребами ООН : Зауваження загального порядку №4 (2016). Поширення: Загальне. 2 вересня 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.soippo.edu.ua/images/Мобільна_сторінка/Інклюзивна_освіта/Нормативно-правове_забезпечення/Конвенція_ООН_про_права_осіб_з_інвалідністю_2016.pdf (дата звернення: 14.09.2018).
3. Концепція Нової української школи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola> (дата звернення: 14.09.2018).
4. Концепція розвитку інклюзивної освіти: Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 01.10.2010 №912 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/npa/prozatverdzhennya-kontseptsii-rozvitku-inklyuzivnogo-navchannya> (дата звернення: 14.09.2018).
5. Копенгагенська декларація про соціальний розвиток від 01.01.1995 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_505 (дата звернення: 14.09.2018).
6. Освіта дітей з особливими потребами: від інституалізації до інклюзії. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / Нац. акад. пед. наук України; [Редкол.: В.Г. Кремень (голова), В.І. Луговий (заст.

голови), А.М. Гуржій (заст. голови), О.Я. Савченко (заст. голови)] / За заг. ред. В.Г. Кременя. – Київ : Педагогічна думка, 2016. – С. 68–77.

7. Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр: Постанова Кабінету Міністрів України від 12.07.2017 №545 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/545-2017-%D0%BF> (дата звернення: 14.09.2018).

8. Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання в загальноосвітніх навчальних закладах: Постанова Кабінету Міністрів України від 15.08.2011 №872 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/872-2011-%D0%BF> (дата звернення: 14.09.2018).

9. Про затвердження Примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти: Наказ Міністерства освіти і науки України від 08.06.2018 №609 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-primirnogo-polozhennya-pro-komandu-psihologo-pedagogichnogo-suprovodu-ditini-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami-v-zakladi-zagalnoyi-serednoyi-ta-doshkilnoyi-osviti> (дата звернення: 14.09.2018).

10. Про затвердження Типового переліку спеціальних засобів корекції психофізичного розвитку дітей з особливими освітніми потребами, які навчаються в інклюзивних та спеціальних класах закладів загальної середньої освіти: Наказ Міністерства освіти і науки України від 23.04.2018 №414 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0582-18> (дата звернення: 14.09.2018).

11. Про Національну стратегію реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017–2026 рр. та план заходів з реалізації її I етапу: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 09.08.2017 №526-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2017-p> (дата звернення: 14.09.2018).

12. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 №2145-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 14.09.2018).

13. Про ратифікацію Конвенції про права дитини: Постанова Верховної Ради УРСР від 27.02.1991 №789-XII // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – №13. – Ст. 145.

14. Про ратифікацію Конвенції про права інвалідів і Факультативного протоколу до неї: Закон України від 16.12.2009 №1767-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – №9. – Ст. 77.

15. Саламанська декларація про принципи, політику та практичну діяльність у галузі освіти осіб з особливими освітніми потребами та Рамки Дій щодо освіти осіб з особливими освітніми потребами [Електронний ресурс]. –

ТЕМА 3. Інклюзивне освітнє середовище та універсальний дизайн

Ціль: ознайомитися із сутністю універсального дизайну у сфері освіти; знати принципи універсального дизайну в освіті; вміти визначати та аналізувати облаштування просторово-фізичного інклюзивного освітнього середовища для дітей з ООП.

Підготуватися до обговорення питань:

1. Охарактеризувати універсальний дизайн у сфері освіти.
2. Визначити основні принципи універсального дизайну в освіті.
3. Проаналізувати сутність та реалізацію принципів універсального дизайну в інклюзивному освітньому середовищі. Наведіть приклади.
4. Визначити сутність розумного пристосування (ресурсна кімната, медіатека)?

*Виконати індивідуально-творчі завдання:
(письмово)*

1. Підготувати загальні рекомендації щодо організації просторово-фізичного інклюзивного освітнього середовища для дітей із порушеннями зору, для дітей із порушеннями слуху, для дітей із порушеннями опорно-рухового апарату, дітей з інтелектуальними порушеннями.
2. Виконати творче завдання:
 1. Проаналізувати та визначити сутність та основне призначення (мета, завдання) ресурсної кімнати в освітніх закладах.
 2. Розробити творчий проєкт - створення ресурсної кімнати для інклюзивного освітнього закладу. Запропонуйте облаштування ресурсної кімнати для інклюзивного закладу дошкільної освіти з урахуванням ДБН В.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд».

Власний проєкт має бути оригінальним і представлений у вигляді презентації, мати чітку мету, завдання, призначення ресурсної кімнати, визначення наявності основного обладнання ресурсної кімнати з фото та описом, з якою метою це обладнання використовується та для якого віку дітей.

Проєкт має відповідати всім критеріям для його оцінки:

1. Розуміння завдання (робота демонструє чітке розуміння завдання),
2. Виконання завдання (всі матеріали мають безпосереднє відношення до теми),
3. Результат роботи (чітке та логічне представлення інформації),
4. Творчий підхід (робота відрізняється яскравою індивідуальністю).

Додаткові інформаційні джерела:

1. Архітектурна доступність шкіл : навч.-метод. посіб. / За заг. ред. Байди Л.Ю., Красюкової-Еннс О.В. Колек. авторів: Азін В.О., Грибальський Я.В., Байда Л.Ю., Красюкова-Еннс О.В. – Київ, 2012. – 88 с.
2. ДБН В.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dbn.co.ua/load/normativy/dbn/dbn_v_2_2_40/1-1-0-1832 (дата звернення: 10.09.2018).
3. Діти з особливими потребами та організація їх навчання. Видання доповнене та перероблене : наук.-метод. посіб. / А.А. Колупаєва, Л.О. Савчук. – Київ : Видавнича група «Атопол», 2011. – 274 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»)
4. Федорович І. Розумне пристосування. Від теорії до практики / І. Федорович. – Київ, 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/ukraine/13736.pdf> (дата звернення: 19.09.2018).

ТЕМА 4. Команда психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами

Ціль: ознайомитися із основними завданнями та функціями команди психолого-педагогічного супроводу; знати склад та організацію роботи команди психолого-педагогічного супроводу; вміти визначати роль асистента учителя як учасника освітнього процесу; асистента дитини як відповідального за соціальний супровід дитини; батьків як активні учасники освітнього процесу дитини з ООП.

Підготуватися до обговорення питань:

1. Визначити, в чому полягають завдання команди психолого-педагогічного супроводу дитини? Поясніть, в чому ефективність роботи команди?
2. Визначте постійних та залучених учасників КППС. Охарактеризувати обов'язки постійних учасників КППС дитини з ООП.
3. Пояснити роль батьків у КППС дитини з ООП.
4. Як відбувається взаємодія між командою психолого-педагогічного супроводу та інклюзивно-ресурсним центром?

Виконати індивідуально-творчі завдання: (письмово)

1. Опишіть, як відбувається організація роботи команди психолого-педагогічного супроводу?
2. Розкрити функції, які виконує асистент учителя в освітньому процесі? Якими є моделі спільного викладання між учителем та асистентом учителя. Навести приклади їхньої взаємодії.

Додаткові інформаційні джерела:

1. Асистент учителя в інклюзивному класі : навч.-метод. посіб. / Н.М. Дятленко, Н.З. Софій, О.В. Мартинчук, Ю.М. Найда / За заг. ред. М.Ф. Войцехівського. – Київ : ТОВ Видавничий дім «Плеяди», 2015. – 172 с
2. Луценко І.В. Актуальні питання діяльності асистента вчителя в інклюзивному класі / І.В. Луценко // Особлива дитина: навчання і виховання. – 2016. – №4. – С. 7–13.
3. Даніелс Е. Залучення дітей з особливими потребами до загальноосвітніх класів / Е. Даніелс, К. Стаффорд. – Львів : Т-во «Надія», 2000. – 255 с.
4. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта від основ до практики : моногр./ А.А. Колупаєва, О.М. Таранченко. – Київ : Атопол, 2016. – 152 с.
5. Луценко І. Організаційні та нормативно-правові аспекти діяльності різнопрофільних фахівців в інклюзивному навчальному закладі / І. Луценко // Особлива дитина: навчання та виховання. – 2015. – №2 (74). – С. 35–44.
6. Організаційно-педагогічні умови діяльності асистента вчителя в інклюзивному навчальному закладі : навч.-метод. посіб. / Н.О. Квітка, Л.В. Коваль, Н.М. Компанієць, А.А. Колупаєва, І.В. Луценко / За заг. ред. док. пед. наук, проф. Колупаєвої А.А. – Київ, 2014. – 254 с.
7. Професійне співробітництво в інклюзивному навчальному закладі : навч.-метод. посіб. / А.А. Колупаєва, Е.А. Данілавічюте, С.В. Литовченко. – Київ : Видавнича група «А.С.К.», 2012. – 197 с.
8. Путівник для батьків дітей з особливими освітніми потребами : навч.-метод. посіб. у 9 кн. / За заг. ред. Колупаєвої А.А. – Київ, 2010. – 363 с.

ТЕМА 5. Діти з особливими освітніми потребами: особливості психофізичного розвитку

Ціль: ознайомитися із особливостями психофізичного розвитку дітей з особливими освітніми потребами; знати підходи до класифікації дітей з ООП; вміти визначати особливості роботи з різними нозологіями дітей: із порушеннями зору; слуху; опорно-рухового апарату; мовлення; поведінки; інтелектуальними розладами; ЗПР; РАС; комплексними розладами.

Підготуватися до обговорення питань:

1. Що означає поняття «розвиток людини»? Які існують етапи розвитку дитини?
2. Що означає поняття «порушення розвитку дитини»? Які існують класифікації психофізичних порушень розвитку?
3. Визначити категорії дітей з ООП.

Виконати індивідуально-творчі завдання: (письмово)

1. Охарактеризувати категорії дітей з особливими освітніми потребами за різними класифікаційними ознаками. Подайте узагальнення у вигляді таблиці.
2. Підготувати доповідь з презентацією за однією з тем:
 - Особливості навчання, виховання та розвитку дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку.
 - Особливості навчання, виховання та розвитку дітей з затримкою психічного розвитку
 - Особливості навчання, виховання та розвитку дітей з порушеннями опорно-рухової системи
 - Особливості навчання, виховання та розвитку дітей з порушеннями слухової функції
 - Особливості навчання, виховання та розвитку дітей з порушеннями зорової функції
 - Особливості навчання, виховання та розвитку дітей з порушеннями інтелекту
 - Особливості навчання, виховання та розвитку дітей з порушеннями емоційно-вольової сфери

Додаткові інформаційні джерела:

1. Діти з особливими потребами та організація їх навчання. Видання доповнене та перероблене : наук.-метод. посіб. / А.А. Колупаєва, Л.О. Савчук. – Київ : Видавнича група «Атопол», 2011. – 274 с.
2. Кочерга О.В. Психофізіологія дітей з особливими потребами / О.В. Кочерга. – Київ : Ред. газ. з дошк. та почат. освіти, 2012. – 128 с.
3. Технології психолого-педагогічного супроводу дітей з аутизмом в освітньому просторі : навч.-метод. посіб. / Уклад. Т. Скрипник. – Харків : Факт, 2015. – 40 с.
4. Синьов В.М. Основи дефектології : навч. посіб. / В.М. Синьов, Г.М. Коберник. – Київ : Вища школа, 1994. – 143 с.

ТЕМА 6. Соціалізація дитини з ООП: індивідуальний підхід та етапи соціалізації

Ціль: ознайомитися із сутністю соціалізації дитини з ООП; знати основні принципи соціалізації дитини з ООП; вміти визначати психолого-педагогічні умови соціалізації дитини з ООП у закладі освіти; Соціально-економічні умови успішної соціалізації дитини в суспільстві; розуміти етапи соціалізації дитини з ООП.

Підготуватися до обговорення питань:

1. Визначити поняття «соціалізація дитини з ООП»?

2. Розкрийте, у чому відмінність між поняттями «соціалізація дитини», «розвиток особистості», «виховання», «освіта»?
3. Якою є роль сім'ї в соціалізації дитини з ООП?
4. Назвіть психологічні стадії, які проходить сім'я у сприйнятті дитини з ООП.
5. Які існують соціально-психологічні умови соціалізації дитини у закладі освіти?
6. Якими є соціально-економічні умови успішної соціалізації дитини з ООП у соціумі?

*Виконати індивідуально-творчі завдання:
(письмово)*

1. Розробіть план-конспект позакласного заходу з метою соціалізації дитини з особливими освітніми потребами. Якому етапу соціалізації відповідає запропонований план-конспект позакласного заходу?
2. Опрацюйте кейси «Індивідуальні особливості розвитку дитини з ООП» і спроектуйте етапи соціалізації конкретної дитини з особливими освітніми потребами. Відповідь обґрунтуйте.

КЕЙС 1. Ірина

Ірина виховується в багатодітній родині. Часто батьків немає вдома і Ірина змушена залишатися з молодшим братом. Через це дівчинка часто пропускає школу.

Батьки байдужі до шкільних результатів дитини, рідко приходять на батьківські збори. Батьки не допомагають дитині у виконанні домашнього завдання, умов для навчання немає. В школу Ірина приходить неохайно одягненою. Через відсутність батьківського контролю дитина часто забуває вдома підручники, зошити і не знає розкладу.

Ірина пристосувалася до колективу учнів, весела, доброзичлива, товариська, знаходить спільну мову з однокласниками, їй подобається приходити в школу. На уроках вона активна - працює в групі, виконує самостійно завдання. Дівчинка досить розумна, має хорошу пам'ять. Пише практично без помилок, добре розбирається в матеріалі, який вчила, вміє порівнювати, робити висновки, володіє логічним мисленням. Читає добре, виразно, відтворює з невеликими неточностями текст, відповідає на питання, із задоволенням бере участь в рольових іграх.

З математики та інших точних предметів у дитини є труднощі. Пропуски на контрольних роботах та незадовільні оцінки почастишали за останній семестр, з'явився ризик шкільної неуспішності, а в майбутньому - можливість не скласти тести.

КЕЙС 2. Андрій

Дитина росте і виховується в неповній сім'ї з досить скромним достатком. Мама Андрія єдиний член сім'ї, який забезпечує її матеріально.

Андрій дитина фізично розвинена, здорова, здатна до самообслуговування відповідно до віку. До 5 років виховувався вдома, потім пішов в дитячий садок, а в 7 років – в школу. У цей час батько пішов з сім'ї. Хлопчик важко подолав період шкільної адаптації, часто був відсутній.

У соціальному середовищі дитина намагається дотримуватися певних правил, пасивний в ініціюванні та підтримці дружніх стосунків з однокласниками, не має друзів. Під час уроків, як правило, дотримується дисципліни, але іноді кидає репліки, гострі коментарі на адресу однокласників, пасивний в процесі навчання, неуважний, не ставить питань для пояснення, часто приходять з невиконаним домашнім завданням або виконаним частково. Останнім часом в бесіді з учителями мама все частіше висловлювала невдоволення з приводу рівня знань Андрія в порівнянні з класом, низького інтересу до навчання. Також була стурбована тим, що Андрій не може організувати свою діяльність, безвідповідальний у виконанні свого домашнього завдання, а більшу частину часу проводить біля телевізора, дивлячись спортивні передачі, або грає у футбол.

КЕЙС 3. Данило

В результаті комплексної оцінки розвитку у Данила були виявлені порушення інтелектуального розвитку. Фізично він розвинений відповідно до вікових норм і має доглянутий і приємний вигляд. Дитина володіє основними життєвими навичками.

Данила реінтегрували в сім'ю зі спеціального навчального закладу. Сім'я матеріально забезпечена. Мама працює в гімназії технічною, батько часто виїжджає за кордон на роботу. Хлопчик ладнає і добре спілкується з молодшою сестрою - йому подобається з нею гратися. У родині хлопчик почувається вільно, емоційно відкритий. Данило бере участь у домашніх справах, які йому під силу.

На початку навчального року дитина пішла в школу рідного села. У школу прийшов з мамою. До класу ще не звик, тому на перервах шукає маму і довго стоїть біля неї. У класі Данило закритий, не видає своїх емоцій, ні з ким з однокласників не розмовляє і не спілкується.

У хлопчика також проблеми з мовою, дуже бідний словниковий запас, може формулювати лише прості речення. Учитель встановив, що Данило рахує з помилками до 10, знає лише друковані літери Хлопчик знає цифри. Розв'язує задачі з утрудненнями, після кількох пояснень і допомоги. Називає тільки два кольори - червоний і синій. Орієнтується в просторі школи, села - частково.

Додаткові інформаційні джерела:

1. Воронцова Т.В. Вчимося жити разом : посіб. для вчителя з розвитку соціальних навичок у курсі «Основи здоров'я» (початкова школа) / Т.В. Воронцова, В.С. Пономаренко та ін. – Київ : Видавництво «Алатон», 2016. – 232 с.
2. Діти з особливими потребами та організація їх навчання. Видання доповнене та перероблене : наук.-метод. посіб. / А.А. Колупаєва, Л.О. Савчук. – Київ : Видавнича група «Атопол», 2011. – 274 с.
3. Синьов В.М. Основи дефектології : навч. посіб. / В.М. Синьов, Г.М. Коберник. – Київ : Вища школа, 1994. – 143 с.
4. Технології психолого-педагогічного супроводу дітей з аутизмом в освітньому просторі : навч.-метод. посіб. / Уклад. Т. Скрипник. – Харків : Факт, 2015. – 40 с.

ТЕМА 7. Індивідуальна програма розвитку дитини з ООП

Ціль: ознайомитися із індивідуальною програмою розвитку дитини з ООП; знати технологію розробки ІПР; вміти визначати етапи виконання ІПТ.

Підготуватися до обговорення питань:

1. Визначити поняття «індивідуальна програма розвитку дитини з ООП»?
2. Розкрийте, у чому полягає технологія розробки ІПР?
3. Визначити етапи виконання ІПР?
4. У чому полягають особливості вивчення потенційних можливостей і потреб дитини під час розробки індивідуальної програми розвитку?
5. Які види адаптацій освітнього процесу Вам відомі?
6. У чому полягає відмінність між індивідуальним навчальним планом та індивідуальною навчальною програмою?

*Виконати індивідуально-творчі завдання:
(письмово)*

1. Проаналізувати структуру та особливості заповнення індивідуальної програми розвитку дитини з ООП
2. У пункті «Індивідуальні особливості розвитку дитини», обравши категорію дітей на вибір з порушенням (інтелекту, зору, слуху, мовлення, опорно-рухового апарату, емоційно-вольової сфери, розлади аутистичного спектру) за зразком описати освітні труднощі дитини обраної вами категорії та відповідно її освітні потреби.

ІНДИВІДУАЛЬНА ПРОГРАМА РОЗВИТКУ (Приклад)

1. Період виконання : _____ н.р.

2. Загальні відомості про учня:

прізвище, власне ім'я, по батькові: **О***** М***** О*******

дата народження: _____

повне найменування закладу загальної середньої освіти, в якому навчається учениця

рік навчання - _____

клас навчання- _____

контактні номери телефонів батьків для термінового зв'язку _____

3. Індивідуальні особливості розвитку учня:

Наявний рівень знань і вмінь і навичок учня (компетенції)	Опис освітніх труднощів учня, виявлених у закладі освіти	Потреби
Учениця почала говорити реченнями. Підтримує розмову, відповідає на питання. Зв'язне мовлення в стадії розвитку. Засвоїла значну кількість літер алфавіту. Вміє читати склади з добре знайомими літерами та короткі прості слова. При складанні розповіді за сюжетним малюнком перераховує дії і предмети. Вміє копіювати рукописний зразок. Має початкові навички списування з дошки. Має початкові навички письма під диктовку (пише гарно знайомі літери та склади з ними). Лічить в межах 20. Називає цифри в	інтелектуальні труднощі: Повільне сприйняття та переробка інформації Перевага наочно-дійових форм мислення Короткочасна пам'ять Обмеженість кола загальних життєвих уявлень Словниковий запас нижче вікової норми. Не сформовані просторові, часові уявлення. функціональні (сенсорні, моторні, мовленнєві) труднощі: Частково порушена звуковимова та складова структура слова Під час бесіди часто розривається зоровий контакт, відводить	працювати над: Збагаченням словникового запасу Корекцією психоемоційного стану Всебічним розвитком дитини Розширенням обсягу знань відповідно до шкільної програми розвивати: Увагу Пам'ять Навчальну мотивацію Зв'язне мовлення Дрібну моторику Просторове орієнтування формувати: Стійкі позитивні і правильні соціальні навички Навичку читання Навичку письма Обчислювальні навички вчити: Списувати з друкованого тексту

роздріб в межах 10. Епізодично називає попереднє і наступне число. Співвідносить число з кількістю предметів (в межах) 10. Обчислення здійснює в межах 3. З візуальною опорою в межах 7. Діє відповідно до вказівок вчителя. Орієнтується в схемі власного тіла. Знає, розрізняє кольори, розміри предметів. Вже достатньо сформовані навички самообслуговування. Повторює рухи за однолітками під час руханок. Підспівує знайомі слова, словосполучення та короткі речення під час хорового виконання пісень. Виготовляє виріб за допомогою інструкції та певного втручання дорослого. Вміє правильно тримати ножиці, вирізає крупні деталі. Вміє наносити клей. Під час виконання фізичних вправ розуміє і дотримується інструкцій вчителя; дотримується правил гри.	погляд в бік. Має труднощі у вербалізації своїх емоцій. фізичні труднощі: Недостатньо розвинена координація; загальна та дрібна моторика. Недостатній рівень розвитку гнучкості, швидкості, спритності. навчальні труднощі: Інтерес до навчання нестійкий (потребує додаткової мотивації) З друкованого тексту не списує Знижена працездатність Недостатній рівень самостійності у виконанні вказівок вчителя. Без допомоги дорослого не завжди розуміє суть завдання, гри.	Склад чисел
--	--	--------------------

4. Рекомендації щодо організації освітнього процесу особи з особливими освітніми потребами (зазначити необхідне):

1) рекомендований рівень підтримки:

- ☐ перший рівень підтримки;
☐ другий рівень підтримки;
☐ третій рівень підтримки;
☐ четвертий рівень підтримки;
☐ п'ятий рівень підтримки;

2) адаптація та модифікація освітнього середовища:

Назва адаптації/модифікації	Так/ні	Примітка
Пристосування середовища:		
потреба в усамітненні, його періодичність та місце (ресурсна кімната, медіатека тощо)	так	Іноді, в ресурсній кімнаті, під час читання
Психолого-педагогічна адаптація:		
використання візуального розкладу	так	
збільшення часу на виконання завдань	так	
збільшення обсягу допомоги (навідне питання, демонстрація зразка, нагадування тощо)	так	За потребою
руховий режим	так	Додаткове розвантаження (за потребою)
використання заохочень	так	Словесне заохочення, наліпки.
використання стимулюючих засобів для розвитку пізнавальної активності та підтримки уваги	так	
Адаптація навчального матеріалу:		
Унаочнення змісту навчання	Так	
Подання нового матеріалу невеликими порціями, з урахуванням працездатності	Так	
Багаторазові повторення та збільшення кількості однотипних завдань	Так	

Предметна основа (лічильний матеріал) та лінійка як допоміжні засоби під час обчислень.	Так	
Візуальний рукописний зразок вчителя(дорослого) для написання невідомих слів.	Так	
Використання широкого арсеналу дидактичних ігор та вправ		
Модифікація:		
спрощення змісту навчального предмета	Так	Математика, українська мова, літературне читання, ЯДС
зниження вимог для виконання завдань	Так	
вилучення англійської мови з навчального плану	Так	За рішенням КППС

3) потреба у використанні:

- ☐ жестової мови та/або залученні перекладача жестової мови;
☐ шрифту Брайля;

4) потреба в додаткових заняттях з:

- ☐ так
☐ ні

5) потреба в консультації з:

- ☐ фахівцями інклюзивно-ресурсного центру;
☐ фахівцями спеціальних закладів освіти;
☐ іншими фахівцями

6) наявність індивідуального навчального плану:

- ☒ так
☐ ні.

Навчальний предмет (інтегрований курс)	Адаптація чи модифікація	Відповідальний педагогічний працівник
Математика	Адаптація і модифікація	
Українська мова	Адаптація і модифікація	

Літературне читання	Адаптація і модифікація	
ЯДС	Адаптація і модифікація	
Англійська мова	Вилучено (за рішенням КППС)	
Інформатика	Адаптація	
Музичне мистецтво	Адаптація	
Образотворче мистецтво	Адаптація	
Технології	Адаптація	
Фізична культура	Адаптація	

5. Додаткові психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові послуги (заняття):

Найменування заняття (послуги)	Фахівець, який проводить заняття (надає послугу)	Місце проведення	Розклад занять
Заняття з корекційним педагогом			
Заняття з вчителем-логопедом			
Заняття з вчителем-дефектологом			
Заняття з вчителем-реабілітологом			
Наявність асистента вчителя			

6. Навчання:

☐ за розкладом класу;

☐ за адаптованим розкладом, з відвідуванням окремих уроків за індивідуальним розкладом відповідно до індивідуального навчального плану, зазначити які:

☒ за модифікованим розкладом (не відвідує уроків англійської мови)

7. Забезпечення асистента учня (учениці):

1) потреба в асистенті учня (учениці) (супроводі під час інклюзивного навчання):

☐ так

☒ ні;

2) асистентом учня (учениці) є:

☐ батьки:

☐ інші законні представники

☐ уповноважена батьками особа

☐ соціальний робітник

8. Забезпечення допоміжними засобами навчання:

1) потреба у підручниках:

☐ підручники для закладів загальної середньої освіти та матеріали;

☐ адаптація підручників для закладів загальної середньої освіти та матеріалів;

☒ підручники для осіб з особливими освітніми потребами та матеріали.

2) допоміжні засоби для навчання:

☒ так

☐ ні.

Зазначити перелік засобів для навчання, які потребує учень (учениця):

«Нумікон»

9. Потреба в розумному пристосуванні:

☐ так, зазначити яка:

☐ ні.

10. Особливості проведення оцінювання:

☒ адаптації проведення оцінювання за часом та змістом, зокрема:

збільшення часу на виконання завдань; зменшення кількості завдань;

використання зручних форм роботи (тести, усні опитування, аудіозавдання тощо) відповідно до потреб;

☒ використання доступних форм викладу інформації для оцінювання (шрифту Брайля, письмових чи усних завдань тощо);

☒ використання окремих карток з завданнями чи адаптованих матеріалів під час оцінювання;

☒ адаптація завдань для оцінювання до особливостей сприйняття інформації (уникнення графічних завдань для осіб з порушенням зору, уникнення або

створення комфортних умов для усних опитувань для осіб, які цього потребують, тощо);

☐ інше (зазначити що)

11. Потреба у продовженні строків навчання:

☐ так

☐ ні.

12. Додаткові напрями роботи:

За сферами розвитку	Ціль	Очікувані результати, яких планується досягнути	Рівень досягнутих результатів (заповнюється після виконання індивідуальної програми розвитку)
Розвиток інтелектуальної сфери	Оволодіння новими знаннями та вміннями. Розширювати світогляд дитини та сприяти її всебічному розвитку.	Розширення та поглиблення загальних життєвих уявлень; навчальних вмінь та навичок. Розширення уявлення про навколишній світ. Підвищення рівня сформованості всіх видів навчальної діяльності учениці.	
Розвиток сенсорної, моторної	Продовжувати розвивати дрібну та загальну моторику. Розвивати координацію,	Підвищення рівня розвитку дрібної та загальної моторики;	

	орієнтування в просторі (поняття «праворуч», «ліворуч», «вгору», «вниз»)	розвитку координації, та орієнтування в просторі.	
Розвиток мовленнєвої сфери	Поліпшити діяльність артикуляційної мускулатури. Правильно вимовляти всі звуки рідної мови, звукосполучення відповідно до орфоепічних норм, наголосів. Розвивати зв'язне мовлення, формувати складову будову слова. Розвивати темпо-ритмічний бік мовлення, Розвивати мовно-слухову пам'ять, увагу, сприйняття. Розширювати запас слів у межах вікового періоду. Формувати навички переказу та розповіді тексту. Розвивати фонематичний слух та сприйняття. Формувати навички розрізнення немовних і мовних звуків. Розвиток слухової уваги та пам'яті. Уміти орієнтуватися в ситуації спілкування. Застосовувати мовні і немовні засоби з метою комунікації, спілкування в конкретних соціально-побутових ситуаціях.	Підвищення усіх якісних показників мовлення. Розширення словникового запасу. Сформувати навичку переказу тексту (за допомогою дорослого) Покращення соціальних функцій мовленнєвої діяльності.	

	Засвоїти навички зорового чи слухозорового сприйняття зверненої мови.		
Розвиток фізичних здібностей	Формування здорового способу життя та подальша соціалізація. Розвивиток точності в русі, спритності рівноваги, гнучкості, працездатності.	Підвищення рівня зазначених фізичних показників та навичок.	
Розвиток емоційно-вольової сфери	Коригування психоемоційного стану та психоемоційного навантаження. Підвищувати впевненість в собі, формувати позитивну самооцінку. Розвивати вольові якості в продуктивній та вольовій діяльності дитини.	Підвищення рівня зазначених емоційно – вольових показників.	
Розвиток соціальної сфери	Формування здорового способу життя та подальшої соціалізації. Відпрацьовувати вміння аналізувати свої особистісні особливості та якості інших людей. Продовжувати розвивати комунікативні та психічні навички, формувати бажання спілкуватися з однолітками. Продовжувати вчити	Підвищення рівня навичок соціальної взаємодії з однолітками та дорослими. Зменшення труднощів у комунікації та спілкуванні з оточуючими людьми.	

	орієнтуватися в ситуації спілкування. Застосовувати мовні і немовні засоби з метою комунікації, спілкування в конкретних соціально-побутових ситуаціях.		
Подолання навчальних труднощів	Розвивати вміння переходити від механічного запам'ятовування пізнавальних процесів до смислового. Розвиток психічних процесів, стимулювання мовленнєвої активності, концентрації на виконанні завдань та саморегуляції поведінкових навичок. Розвиток швидкості сприйняття і переробки інформації.	Підвищення рівня сформованості всіх видів навчальної діяльності учениці.	
Інші			

13.Члени команди психолого-педагогічного супроводу, які склали індивідуальну програму розвитку:

Індивідуальну програму розвитку погоджено одним з батьком учниці: _____

Підпис _____

Дата _____

Додаткові інформаційні джерела:

1. Створення індивідуальної програми розвитку для дітей з особливими освітніми потребами : метод. посіб. / За заг. ред. Н. Софій. – Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2015. – 66 с.
2. Діти з особливими потребами та організація їх навчання. Видання доповнене та перероблене : наук.-метод. посіб. / А.А. Колупаєва, Л.О. Савчук. – Київ : Видавнича група «Атопол», 2011. – 274 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»).
3. Колупаєва А.А. Діти з особливими потребами в загальноосвітньому просторі: початкова ланка. Путівник для педагогів : навч.-метод. посіб. / А.А. Колупаєва, О.М. Таранченко. – Київ, 2010. – 96 с.

ТЕМА 8. Додаткові освітні послуги в інклюзивному освітньому середовищі

Ціль: ознайомитися із сутністю та змістом поняття «додаткові освітні послуги»; вміти характеризувати види додаткових освітніх послуг; визначати психолого-педагогічні, корекційно-розвиткові послуги для дітей з ООП та особливості проведення корекційно-розвиткового заняття.

Підготуватися до обговорення питань:

1. Як Ви розумієте сутність поняття «додаткові освітні послуги»?
2. Які етапи надання психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових занять (послуг)?
3. Наведіть приклади видів додаткових психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових занять (послуг) для дітей з ООП.

*Виконати індивідуально-творчі завдання:
(письмово)*

1. Розробити фрагмент заняття з використанням додаткових освітніх послуг відповідно до особливих освітніх потреб дитини.
2. Навести приклади або підібрати відео комплексу вправ для заняття втомі під час навчання на занятті в інклюзивній групі

Додаткові інформаційні джерела:

1. Депплер Д. Переосмислюючи допоміжні послуги спеціалістів в інклюзивних класах / Д. Депплер, Т. Лорман, У. Шарма // Дефектологія. Особлива дитина: навчання і виховання. – 2009. – №3. – С. 9–14
2. Діти з особливими потребами та організація їх навчання. Видання доповнене та перероблене : наук.-метод. посіб. / А.А. Колупаєва, Л.О. Савчук. – Київ : Видавнича група «Атопол», 2011. – 274 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»).

3. Інклюзивна освіта. Підтримка розмаїття у класі : практ. посіб. / [Тім Лорман, Джоан Деппелер, Девід Харві]. Пер. з англ. – Київ : СПД-ФО Парашин І.С., 2010. – 296 с
4. Луценко І.В. Актуальні питання діяльності асистента вчителя в інклюзивному класі / І.В. Луценко // Особлива дитина: навчання і виховання. – 2016. – №4. – С. 7–13.
5. Нагорна О.Б. Особливості корекційно-виховної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами : навч.-метод. посіб. / О.Б. Нагорна. – Рівне, 2016. – 141 с.

ТЕМА 9. Технології навчання в інклюзивному освітньому середовищі

Ціль: ознайомитися із особливостями організації навчання дітей залежно від їхнього типу інтелекту (візуально-просторовий, кінестетичний, музичний, міжособистісний (інтерпсональний), внутрішньо особистісний (інтрапсональний), логіко-математичний, вербально-лінгвістичний, натуралістичний (природничий), екзистенційний); вміти визначати корекційні методики, які використовуються в роботі з дітьми з ООП (оздоровчі, логопедичні технології, технології розвитку психічних процесів, корекції та оптимізації навчальної діяльності, корекції поведінкових порушень, оптимізації навичок спілкування, оптимізації рухової діяльності, ігрові корекційні методики) та методику їх застосування.

Підготуватися до обговорення питань:

1. Яке визначення поняття «педагогічна технологія»?
2. Порівняйте традиційне та інклюзивне навчання, визначте їх сутнісні характеристики
3. Визначити науково-теоретичні засади диференційованого викладання та етапи планування диференційованого викладання в інклюзивному просторі.
4. Наведіть приклади технологій індивідуалізації освітнього процесу
5. Охарактеризуйте теорію множинного інтелекту. Визначте особливості організації навчання дітей залежно від їхнього типу інтелекту (візуально-просторовий, кінестетичний, музичний, міжособистісний (інтерпсональний), внутрішньо особистісний (інтрапсональний), логіко-математичний, вербально-лінгвістичний, натуралістичний (природничий), екзистенційний)
6. Що таке спільне викладання? Наведіть приклади моделей спільного викладання в інклюзивному просторі.

*Виконати індивідуально-творчі завдання:
(письмово)*

1. Охарактеризуйте та наведіть приклади корекційних методик, які використовуються в роботі з дітьми з ООП (оздоровчі, логопедичні технології, технології розвитку психічних процесів, корекції та оптимізації навчальної діяльності, корекції поведінкових порушень, оптимізації навичок

спілкування, оптимізації рухової діяльності, ігрові корекційні методики) та наведіть їх приклади.

2. Оберіть цікаву для вас тему заняття та підготуйте технологічну картку заняття (тема, мета заняття, тип заняття). Розробіть завдання для дітей по темі відповідно до етапів заняття, враховуючи їхні типи інтелекту, стилі навчання та мислення

Пояснення: Уявіть собі, що у вашій групі навчаються діти з різними типами інтелекту (мінімум 4). Придумайте завдання для них (сутність конкретного завдання для всіх дітей має бути однаковою, але форма виконання та результат діяльності має відповідати індивідуальним особливостям дитини відповідно до типу інтелекту) із застосуванням відповідних методів та форм. Таких завдань має бути мінімум.

Додаткові інформаційні джерела:

1. Данілавічюте Е.А. Стратегії викладання в інклюзивному навчальному закладі : навч.- метод. посіб. / Е.А. Данілавічюте, С.В. Литовченко; За заг. ред. А.А. Колупаєвої. – Київ : Видавнича група «А.С.К.», 2012. – 360 с. (Серія «Інклюзивна освіта»).
2. Диференційоване викладання в інклюзивному навчальному закладі : навч.- метод. посіб. / О.М. Таранченко, Ю.М. Найда / За заг. ред. Колупаєвої А.А. – Київ : Видавнича група «А.С.К.», 2012. – 124 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»).
3. Диференційоване викладання. Стислий опис наукових досліджень для практиків. – Університет Альберти, 2009.
4. Педагогічні технології інклюзивного навчання : навч.-метод. посіб. / А.А. Колупаєва, О.М. Таранченко. – Київ : Видавнича група «Атопол», 2015. – 136 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»).
5. Таранченко О.М. Ефективні технології викладання в інклюзивній школі / О.М. Таранченко // Початкова школа. – 2017. – №5. – С. 50–54.
6. Спільне викладання в інклюзивному класі : метод. матер. / Укл. Софій Н.З. – Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2015. – 70 с.
7. Таранченко О.М. Диференційоване викладання в інклюзивному класі : навч.-метод. посіб. / О.М. Таранченко, Ю. М. Найда. – Київ : Видавнича група «АСК», 2012.
8. Технології психолого-педагогічного супроводу дітей з аутизмом в освітньому просторі : навч.-метод. посіб. / Уклад. Т. Скрипник. – Харків : Факт, 2015. – 40 с.

ТЕМА 10. Технологія оцінювання результатів інклюзивного навчання

Ціль: ознайомитися із сутністю та змістом поняття «педагогічне оцінювання»; вміти характеризувати класифікацію методів педагогічного оцінювання та визначати основні завдання і функції оцінювання навчання

учнів з ООП; знати методи формувального оцінювання та процедури їх використання.

Підготуватися до обговорення питань:

1. Поясніть, у чому полягає сутність педагогічного оцінювання дітей з ООП?
2. Визначити основні функції оцінювання результатів навчання дітей з ООП Ви знаєте?
3. Назвіть методи і форми педагогічного оцінювання дітей з ООП.
4. У чому полягають основні вимоги щодо психолого-педагогічних аспектів оцінювання?
5. Що являє собою формувальне оцінювання?
6. Які приклади методів формувального оцінювання Ви знаєте?
7. Наведіть приклади видів портфоліо як інструмента оцінювання учнів з ООП..

*Виконати індивідуально-творчі завдання:
(письмово)*

1. Визначте основні критерії оцінювання навчальних досягнень дітей відповідно до обраного типу порушень (на вибір) психофізичного розвитку.
2. Запишіть найбільш ефективні заохочувальні вислови вихователя під час безбального оцінювання дитини з ООП, з метою стимулювання його активності під час заняття, виконання домашнього завдання, створення позитивного навчального середовища.
3. Розкрийте змістове наповнення портфоліо дитини з ООП.

Додаткові інформаційні джерела:

1. Сак Т.В. Індивідуальне оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами в інклюзивному класі : навч. курс та наук.-метод. посіб. / Т.В. Сак. – Київ : ТОВ "Видавничий дім «Плеяди», 2011. – 168 с. (Серія «Інклюзивна освіта»).
2. Сак Т.В. Технологія портфоліо в інклюзивному класі / Т.В. Сак // Дефектологія. – 2009. – №4. – С. 6–9.
3. Федоренко О.Ф. Інклюзивне навчання: оцінювання досягнень учнів з особливими освітніми потребами / О.Ф. Федоренко // Особлива дитина: навчання і виховання. – 2018. – №2.

ПИТАННЯ ДО ПІДСУМКОВОГО МОДУЛЬНОГО КОНТРОЛЮ

1. Інклюзивна освіта як сучасна освітня парадигма
2. Медична та соціальна модель порушень
3. Особа з ООП як суб'єкт інклюзивної освіти.
4. Аналіз змісту понять «виключення», «сегрегація», «інтеграція», «інклюзія».
5. Завдання та принципи інклюзивної освіти.
6. Підходи до реалізації інклюзивної освіти
7. Підходи до організації традиційного та інклюзивного освітнього процесу
8. Переваги інклюзивного навчання для дітей з ООП та всіх учасників освітнього процесу
9. Система корекційної освіти. Особливості підпорядкування. Принципи організації
10. Універсальний дизайн у сфері освіти.
11. Особливості застосування універсального дизайну в інклюзивному освітньому середовищі.
12. Архітектурна доступність, розумне пристосування.
13. Облаштування просторово-фізичного інклюзивного освітнього середовища для дітей з ООП
14. Сутність та види додаткових освітніх послуг
15. Діти з особливими освітніми потребами: особливості психофізичного розвитку
16. Підходи до класифікації дітей з ООП
17. Особливості роботи з дітьми із порушеннями зору
18. Особливості роботи з дітьми із порушеннями слуху
19. Особливості роботи з дітьми із порушеннями інтелектуального розвитку
20. Особливості роботи з дітьми із РАС
21. Особливості роботи з дітьми із ЗПР
22. Основні принципи соціалізації дитини з ООП.
23. Роль сім'ї у соціалізації дитини з ООП.
24. Алгоритм успішної співпраці фахівців з батьками
25. Форми роботи з батьками дітей з ООП
26. Права та обов'язки батьків дітей з ООП
27. Психолого-педагогічні умови соціалізації дитини з ООП у закладі освіти.
28. Соціально-економічні умови успішної соціалізації дитини в суспільстві.
29. Основні завдання та функції команди психолого-педагогічного супроводу
30. Батьки як активні учасники освітнього процесу дитини з ООП

31. Індивідуальна програма розвитку дитини з ООП.
32. Технологія розробки ІПР.
33. Особливості організації навчання дітей залежно від їхнього типу інтелекту (візуально-просторовий, кінестетичний, музичний, міжособистісний (інтерпесональний), внутрішньо особистісний (інтраперсональний), логіко-математичний, вербально-лінгвістичний, натуралістичний (природничий), екзистенційний).
34. Психолого-педагогічні аспекти оцінювання учнів з ООП
35. Арт-терапевтичні технології в інклюзивному навчанні
36. Сутність педагогічного оцінювання учнів з ООП
37. Основні функції оцінювання результатів навчання учнів з ООП
38. Методи і форми педагогічного оцінювання учнів з ООП.
39. Основні вимоги щодо психолого-педагогічних аспектів оцінювання?
40. Сутність формувального оцінювання? Навести приклади. Описати їх.
41. Види та зміст портфоліо як інструмент оцінювання учнів з ООП.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Базова

1. Асистент учителя в інклюзивному класі: навчально-методичний посібник / Н. М. Дятленко, Н. З. Софій., О. В. Мартинчук, Ю. М. Найда, під заг. ред. М. Ф. Войцехівського. — К.: ТОВ Видавничий дім «Плеяди», 2015. — 172 с.
2. Байда, Л. Доступність та універсальний дизайн як необхідні передумови інклюзивного навчання /Л.Байда // Управління освітою. — 2014. — № 13. — С. 1-4 (вкладка).
3. Колупаєва А.А., Савчук Л.О. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання : наук.-метод. посіб. / А.А. Колупаєва, Л.О. Савчук, К.: Видавнича група «АТОПОЛ», 2011. — 274 с.
4. Колупаєва, А. Досвід реалізації інклюзивної освіти в країнах Європи /А.Колупаєва // Завуч. Шкільний світ. — 2013. — № 16. — С.23-24. — Закінч. див.: Завуч. — 2013. — № 19. — С. 17-24.
5. Колупаєва, А. Засадничі понятійно-термінологічні визначення інклюзивної освіти /А.Колупаєва //Дефектологія. —2009.— № 2. — С.1-8.
6. Колупаєва, А. Інклюзивна освіта в теорії і практиці діяльності школи / А.Колупаєва, Н.Софій //Директор школи. Шкільний світ. — 2011. — № 7. — С.17-22.
7. Миронова С.П. Основи корекційної педагогіки: навчально-методичний посібник / С.П.Миронова, О.В.Гаврилов, М.П.Матвєєва; [За заг. ред. С.П.Миронової]. - Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2010. — 264 с.
8. Нагорна О.Б. Особливості корекційно-виховної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами: навчально-методичний посібник. — Рівне,2016. — 141 с.
9. Основи інклюзивної освіти : навчально-методичний посібник / за заг. ред. Колупаєвої А.А. К: «А.С.К.», 2012. — 308 с.
10. Особливі діти в умовах загальноосвітньої школи (досвід закладів освіти Дніпровського району м. Києва). Практично-методичний посібник /Упорядник Сидоренко Н.А. К.: РНМЦ Дніпровського району, 2015.- 64 с.
11. Шевців З. М. Основи інклюзивної педагогіки [текст]: підручник. — К. :«Центр учбової літератури», 2016. — 248 с.

Допоміжна

1. Бондар, В. Діти з особливими освітніми потребами: проблеми, пошуки, перспективи / В.Бондар // Педагогічна газета. — 2007.— №10-11. — С.8.
2. Бондар, В. Інклюзивне навчання як соціально-педагогічний феномен / В.Бондар // Рідна школа. — 2011. — № 3. — С.10-14.
3. Валентик, Н. Інклюзивна освіта: за й проти / Н.Валентик //Директор школи. Шкільний світ. — 2010. — №14-15. — С.45-52.
4. Ілляшенко, Т. Інтеграція дітей з особливими потребами / Т. Ілляшенко //

- Директор школи (Шкільний світ). – 2009. – № 34. – С. 1, 20-24.
5. Колупаєва, А. Сучасна інклюзивна парадигма в освіті дітей з особливими потребами / А. Колупаєва, Л. В. Наконечна // Педагогіка і психологія. – 2017. – № 1. – С. 57-63.
 6. Лупарт, Д. Шкільна реформа в Канаді: перехід від роздільних систем освіти до інклюзивних шкіл / Д. Лупарт, Ч. Веббер // Дефектологія. – 2010. – № 1. – С. 6-11.
 7. Мельник, Н. Програма соціалізації учнів із особливими освітніми потребами / Н. Мельник // Психолог. – 2017. – № 9-10. – С. 5-16.
 8. Софій, Н. Діти з особливими освітніми потребами / Н. Софій, Ю. Найда // Підручник для директора. – 2007. – № 5. – С. 61-71.
 9. Таранченко, О. Соціокультурний контекст змін в освіті осіб з особливими потребами в Україні / О. Таранченко // Особлива дитина: навчання і виховання. – 2016. – № 4. – С. 87-96.
 10. Удич З. І. Інклюзивна освіта: Практикум для студентів педагогічних спеціальностей / З. І. Удич. – Тернопіль: КІМ «ПРІНТ-ОФІС», 2016. – 141 с.
 11. Шевцов, А. Методологія соціального реабілітування осіб з обмеженнями життєдіяльності / А. Шевцов // Завуч. Шкільний світ. – 2009. – № 19. – С. 3-8.
 12. Юрків, Я. І. Сутність та специфіка соціально-педагогічної роботи з дітьми з обмеженими можливостями / Я. І. Юрків // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2012. – № 1. – С. 21-28.

Інформаційні ресурси

1. http://zakon2.rada.gov.ua/laws/snow/995_015.
2. <http://loda.gov.ua/news?id=26583> .
3. <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/678/2015>.
4. <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/snow/784-2009-%DO%BF>.
5. <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/501/2015>.
6. <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/snow/2961-15> .
7. <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1767-17>.

Інклюзивне навчання і педагогічний супровід розвитку дітей з особливими освітніми потребами

*Методичні рекомендації для самостійної роботи здобувачів освіти першого
(бакалаврського) рівня
спеціальності 012 Дошкільна освіта)*

**Науменко Наталія Вікторівна
Бойчук Юрій Дмитрович
Галій Алла Іванівна**

Методичні рекомендації

Відповідальний за випуск: Науменко Н.В.

Комп'ютерна верстка: Науменко Н.В.

Коректор: Науменко Н.В.

Відповідальність за дотримання вимог академічної доброчесності несуть автори

Підписано до друку 20 вересня 2023 р. Ум. друк. арк. 2,5

Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди
Україна, 61002, м. Харків, вул. Алчевських, 29